

BİLİMSEL ÇALIŞMALARDA KAVRAM OLUŞTURMA VE SÖZSÜZ İLETİŞİM KAVRAMLARI ÜZERİNE

Alemdar Yalçın¹

¹⁾Gazi Üniversitesi, Ankara.
İleti: alemdaryalcin@hotmail.com

Özet

Bu makale insani ve sosyal bilimler alanında yöntem çalışmalarıyla ilgilidir. Sosyal ve insani bilimler alanında *concept* son derece önemlidir. Bir insani ve sosyal bilim alanının en temel önceliği çalışmanın kavramlarının belirlenmesidir. Eğer bunlar sağlıklı belirlenemezse doğru sonuçlar elde edilemez. Sözsüz iletişim alanında da durum aynıdır. Bu çalışmada kavram oluşturma ve kullanma süreçleri sözsüz iletişim alanı kapsamında değerlendirilmiştir.

Anahtar Kelimeler; Kavram, Kavram Oluşturma, Sözsüz İletişim

AN OVERVIEW ON CREATING CONCEPT AND NONVERBAL COMMUNICATION CONCEPTS IN SCIENTIFIC STUDIES IN SEARCH

Abstract

This article deals with methodological studies in the field of human and social sciences. Concept in social and human sciences is very important. The most fundamental priority of a human and social sciences field is to determine the concepts of work. If these cannot be determined correctly; correct results cannot be obtained. The same is true in the field of nonverbal communication. To create and utilization process of concept has been evaluated in the nonverbal communication frame.

Keywords; Concept, Creating Concept, Nonverbal Communication

1. Giriş

Bilimsel çalışmaların olmazsa olmaz özellikleri arasında öncelikle sınırlılıklarını belirleyen ilkelerin ortaya konulması gerekir. Eğer yapılan bilimsel çalışmanın sınırlılıkları belirlenemezse yapılan çalışmanın anlaşılması, amaç ve hedeflerine ulaşabilmesi mümkün değildir. Özellikle insani ve sosyal bilimlerin alanında sınırlılıkların belirlenmemesi sebebiyle doğru ve sağlıklı sonuçlara varabilmek mümkün değildir. Bunun sonucu olarak da soyut konuları içeren sosyal ve insani bilimlerin alanında bir kaosun oluşması söz konusudur.

Ülkemizdeki bilimsel araştırmalarda karşılaştığımız en büyük sorunlar arasında bir bilim alanında birbirinden tamamen farklı adlandırmaların bulunması gelmektedir. Bu adlandırma sıkıntısı sebebiyle bir temel konunun en az ona yakın farklı adlandırmasının bulunduğu görülmektedir. Zaman zaman bir bilimsel dergide aynı bilim alanı ile ilgili araştırma yazısında bu farklı adlandırmaların kullanılması her iki bilimsel makalenin de bilimsel değeri konusunda kuşku yaratmaktadır.

Bu yüzden kavramlar ve adlandırmalar konusunda her bilim alanında mutlaka bir uzlaşmanın olması ve kavramlar ve adlandırmalar sözlüklerinin oluşturulması gerekir.

Pozitif bilimlerin kavramsal çerçevesi nesnel sonuçlar ve değerlendirmelerden oluşmaktadır. Bunların her yerde geçerli formülleri bulunmakta ve bu formüller o alanda çalışan bilim adamlarının tamamı tarafından itirazsız kabul edilmektedir. Adlandırmalar ve kavramlar konusu ciddi bir sorun olmamaktadır. Bu yüzden bu alanda bilimsel çalışmanın sınırlılıklarının belirlenmesi daha kolay olmakta sonuçlara gidebilme konusunda da daha sağlıklı değerlendirmeler mümkün olmaktadır.

İnsani ve sosyal bilimlerin alanında bir bilimsel araştırmanın sınırlılıklarından ilki kavramların oluşturulması ve tartışılmasıdır. Eğer çalıştığımız bilim alanında kavramları doğru seçmemiş, yeterince geliştirmemişsek yaptığımız çalışmada bilimsel doğruları tam olarak tespit etmemiz mümkün değildir. Kavramlar bir bilim adamının kendi seçeneklerine göre oluşturulamaz. Oluşturulmasında bazı temel ilkeler bulunmaktadır. Bu ilkelere uyularak kavramlar geliştirilir, adlandırılır ve artık hiçbir bilim adamı o kavramı farklı bir adlandırma ile tanımlayamaz. Kendi adlandırmasını bütün bilim alanının vazgeçilmez unsuru olarak gösteremez.

Aydınlatma çağının bilimsel çalışmalarında yöntem olarak genellikle pozitif bilimlerin yöntemleri baskın olarak kullanıldığı için insani ve sosyal bilimlerin alanında da bu yöntemler uzun bir süre araştırmanın yöntemi olmuştur. Özellikle 19. yüzyılın birinci yarısında pozitif bilimlerin yöntemlerinin sosyal bilimlere uygulanması, insani ve sosyal bilimlerin hep pozitif bilimlerin çerçevesinde görülmeye başlanmasına sebep olmuştur. Buna birçok örnek vermek mümkündür. Sosyoloji bilimi alanında yapılan ilk tanımlama çalışmalarında, toplumların biyoloji, kimya, fizik ve mekanik bilimlerinin yol ve yöntemleriyle tanımlanmaya ve değerlendirilmeye çalışılmıştır. Sosyoloji biliminin gelişimi üzerinde yapılan çalışmalarda “*sosyolojide biyoloji ekolü*”, “*sosyolojide fizik ekolü*” gibi kavramlar çok sık kullanılmaktadır. Bunların örneklerini sosyoloji tarihi ile ilgili kitapların tümünde görmemiz mümkündür.

Bu durum iki sakıncayı beraberinde getirmiştir. Her pozitif bilim alanı, sosyal bir alan olan sosyoloji alanına kendi verimleri doğrultusunda bakarak açıklamaya çalışmıştır. Bu de çelişkiler ve sıkıntılar doğurmuştur. İkinci temel sakıncası ise pozitif bilim alanlarının yöntemleriyle açıklanamayan bilim alanlarının varlığı ve yokluğu tartışılmaya başlanmıştır. Örnek vermek gerekirse tarih, edebiyat, hukuk, ilahiyat gibi alanların bilim alanı olup olmadığı konusunda 19. yüzyılda ciddi tartışmalar ortaya çıkmıştır.

Bu tartışma ve farklı görüşlerin insani ve sosyal bilimlerle ilgili olarak yarattığı kaosun aşılması için üzerinde durulması gereken temel noktalardan birisi pozitif bilimlerle insani ve sosyal bilimlerin arasındaki alan farklılığının ortaya konulması gerekir.

19. yüzyılın son yarısında artık pozitif bilimlerin amaç ve hedefleri ile insani ve sosyal bilimlerin amaç ve hedefleri arasında bir farklılık kabul edilir hale gelmiştir. Bu farkın temelini ise pozitif bilimlerin “*açıklayıcılık*” özelliği insani bilimlerin ise “*anlayıcılık*” özelliği oluşturmaktadır (Birand, 1960; Ülken, 1958; Sözer, 1982). Bilindiği gibi açıklama, bir bilginin bir bilinmeyen tartışmasız sebep ve sonuçlarının belirlenmesine dayanmaktadır. Ancak açıklanmış olan her bilginin anlaşılması süreçleri daha içte ve daha derin bir kavrama sürecini gerektirmektedir. Yani insan her açıklanmış olan bilgiyi anlamayabilir. Ama her anlaşılabilir bilgi aslında açıklamayı da içinde barındırır. Bir başka deyişle açıklanma, anlamaya giden süreçte önemli bir aşamadır ama her şey değildir. Bu yüzden anlamaya yönelik bir çalışma olan sosyal ve insani bilimlerin alanında yol ve yönteminin tamamen farklı olması gerekir. Bu durum

1890'lı yıllarda felsefede Alman ekolü olarak adlandırılan bir grup tarafın öne sürülmüş ve tartışılmaya başlamıştır. Bu tartışma artık II. Dünya Savaşı sonlarında kesin bir yargı haline gelmiş, sosyal ve insani bilimlerle ilgili yeni bir tartışma başlamıştır. Bu tartışmanın temel sorusu: Mademki insani ve sosyal bilimler alanı pozitif bilimler alanı ile amaç ve hedef yönünden farklılık göstermektedir. O halde yöntemi ne olmalıdır?

İşte böyle bir dönüm noktasında bir insani ve sosyal bilim alanının tamamen nesnel olmasa bile nesnele yakın bir biçimde araştırılması ve sonuçlarının ortaya konulmasında olmazsa olmaz ilk aşama kavram geliştirme ve bu kavramların çizdiği bir alan içinde araştırmanın yapılmasıdır. Dolayısı ile sözsüz iletişim alanında da önce kavramların sağlıklı ve doğru geliştirilmesi ve tartışılması daha sonra bilimsel çalışmanın yapılması gerekir. Buna somut bir takım örnekler verebiliriz. Kavram geliştirme bir bilim alanında karanlık bir gecede otomobille bir yolda gitmeye benzer. Eğer yol kenarlarında yolun sınırlılıklarını belirleyen aydınlatma lambaları veya ışıldaklar yoksa otomobil yoluna hızlı gidemediği gibi kaza yapma tehlikesi ile karşı karşıya kalır. İşte kavramlar, bir bilimsel çalışmanın amaç ve hedeflerine sağlıklı bir biçimde ulaşması ve yeni bilimsel bulguları doğru bir biçimde ortaya koymasında bu vazgeçilmez işleve sahiptir.

Kavramların birbirinden farklı adlandırılması ve kullanılması ile o bilim alanının tartışmalara ve kaosa sebep olduğu için bilim alanının gelişmesini engelleyen en önemli bilimsel rahatsızlıklar arasında yer alır. Son yıllarda dil bilim alanında ortaya çıkar bazı kavram adlandırmaları farklılıklarının orta öğretim düzeyine kadar inmesi sorunun büyüklüğünü göstermesi bakımından önemlidir.

Kavramların doğru ve yerli yerinde kullanılmamasının getirdiği temel algı sorunlarından birini tarihimizden aldığımız bir örnekle açıklayabiliriz. Bu örneği vermemizin sebebi toplumun bütün kesimlerinde yanlış kavram kullanımının zararlarının etkili bir biçimde görülmesi anlatmak istediğimiz sorunun bütün geniş kesimler tarafından tam olarak anlaşılması içindir.

Tarih bilimi alanında "harp" ve "muharebe" terimleri bulunmaktadır. Harp, içinde birçok muharebenin bulunduğu bir savaş biçimidir. Muharebe ise iki ordu arasında sadece bir cephede yapılan savaşın tanımı olarak kullanılmaktadır. Bu iki kavramı günümüz Türkçesinde "savaş" kelimesi ile karşılıyoruz. Bu durum tarihi olayların değerlendirilmesinde ve anlaşılmasında

ciddi sorun yaratmaktadır. Daha detaylı olarak örneklendirirsek:

"Çanakkale Muharebeleri", "Ku'tu'l-Emmare Muharebesi" denildiği zaman, biz bu muharebelerde dünya çapında büyük başarılar elde ettik. Muharebelerde elde ettiğimiz bu başarılarla bağlı olarak 1914-1918 yılları arasındaki olayları değerlendirirsek çok büyük tarih hatasına düşebiliriz.

Çünkü bu muharebeler "I. Dünya Harbi" dediğimiz birçok cephede yapılan muharebeleri içine almaktadır. Osmanlı Devleti, bu muharebeler sonucunda ağır bir yenilgi almış ve asla kabul etmesi mümkün olmayan Sevr Antlaşmasını imzalamak için zorlanmıştır. Yani Çanakkale ve Ku'tu'l-Emmare Muharebeleri çok başarılı ve onurlu muharebeler olmasına rağmen bizim harbi kazanmamız için yeterli olamamıştır. O halde bizim bu dönemi değerlendirirken muharebelerin sonuçlarına göre ayrı, harbin sonuçlarına göre ayrı değerlendirme yapmamız gerekir.

Bunu bir başka örnekle karşılaştırsak "1. ve 2. İnönü Muharebeleri", "Sakarya Muharebesi" ve "Büyük Taaarruz" muharebe kelimesi ile kavramlaştırılmaktadır. Bu durumda "1. ve 2. İnönü Muharebeleri" bir oyalama, düzenli ordunun kurulması için zaman kazanma muharebesidir. Başarısı bazı tarihçiler tarafından tartışılır. Başarısının derecesi Çanakkale ve Ku'tu'l-Emmare muharebeleri ile karşılaştırılmaz bile. Ama İstiklal Harbi içinde değerlendirilerek bir dönemi anlamaya çalışırsak sonuç olarak ulaşılan büyük bir başarının önemli unsurları arasında yer alır. Sonuç olarak mevcut topraklarımız içinde bağımsızlığımızı kazanarak yaşamamızı sağlayan yolu açmıştır.

Görüldüğü gibi insani ve sosyal bilimlerin en önemlilerinden biri olan tarih biliminde kavramların doğru kullanılmaması tarihi anlamada ciddi bir sorun yaratmakta ve geniş kitleler tarafından gerçekler tartışılır duruma gelebilmektedir. Bu da kavramların geliştirilmesi ve adlandırılması sırasında çok daha titiz davranılması gerektiğini gösterir.

Türkçede "muharebe" ve "harp" kelimelerini bir tek savaş kavramıyla adlandırmak, bir dönemin tarihini anlamayı ciddi olarak güçleştirmekte, hatta tartışmalara sebep olmaktadır. İkinci temel nokta ise olayların sınırlılıklarını belirlemek güçleşmekte böylelikle biz "muharebenin sonucu" ile "harbin sonucunu" anlamakta güçlük çekmekteyiz.

Kavramların bilimsel çalışmalar açısından önemini anlatmak için tarih alanından örnek vermemizin temel sebebi, çok açık ve çok kolay bir biçimde gösterebilmek içindir. Bunu birçok bilim

alanından örnekleyebiliriz. Ama burada temel sorun Türk bilim dünyasında ortaya çıkan kavram ve terminoloji kaosunun yarattığı bilimsel araştırma sonuçları üzerinde durmaktır.

Türk bilim dünyasının temel sorunları arasında insani ve sosyal bilimler alanında batıda geliştirilen kavramların çevresi konusunda yaşanan kargaşa da bulunmaktadır. Buna en kolay bir biçimde dilbilim alanında örnek verebiliriz. Yeni bir bilim alanı olan ve birçok bilim alanını doğrudan ilgilendiren ve kullanılan metin dilbilim kavramlarından örnek verebiliriz: Bu alanda çalışma yapan bilim adamlarımız ve üniversitemiz batıda tek bir sözcükle adlandırılan kavramları birbirinden farklı sözcüklerle ifade etmekte ve kendileri gibi adlandırmayan çalışmayı bilimsel olarak kabul etmemektedirler. Bunun birçok zararlı sonuçları bilimsel kongrelerdeki tartışmalarda ibretle görmekteyiz. Hatta bazı bilim adamlarının batıda gelişmiş olan kavramların Türkçede karşılığı olmadığını söyleyerek kendileri kavram ve terim üretme yoluna gitmektedir. Bu da yapılan bilimsel çalışmaların sonuncuna bakarak konuyu anlama, uygulama süreçlerini adeta felç etmektedir. Bunun en acı örnekleri halen üniversitemizde doktora ve yüksek lisans düzeyinde yapılan çalışmalarda yaşanmakta bir üniversitede yapılan bir doktora tezinin kullandığı kavramlar bir başka üniversitenin bilim adamları tarafından anlaşılammamaktadır.

Bu makalenin amacını aşmamak için fazla detaya girmek istemiyoruz ama metin dilbilim için geliştirilen “cohesion” ve “coherence” kavramlarının bilim dünyamızda tamamen birbirinden farklı bir biçimde algılanarak ve birbirine karıştırılarak “bağlam”, “bağdaşıklık”, “bağlılık”, “mütecanis”, “homojen” kelimeleri ile ifade edilmesi; “coherence” kelimesinin “tutarlılık”, “iç bütünlük”, “eş evrensellik” gibi birbirinden farklı sözcük ve terimlerle tanımlanmaya çalışılması büyük bir kargaşa yaratan tipik örnekler arasında yer alır.

O halde insani sosyal bilimler alanında karşı karşıya kaldığımız bu ciddi sorunun aşılması için ne yapılması gerekmektedir? Bu sorunun karşılığının araştırılması ve değerlendirilmesi bilim dünyamıza soluk aldıracak temel çözümlerden biri olacaktır.

2. Kavram Oluşturma ve Kullanma Süreçleri:

Kavramların oluşturulması, belirlenmesi ve kullanılmasında dikkat edilmesi gereken temel noktalardan birisi uygulanacak yöntemdir. Kavram oluşturma sürecini bir zafer takının oluşumuna benzetebiliriz. İki

güçlü sütuna dayanmaksızın bir zafer takını kuramazsınız. Kavram oluşturmada böyledir. Eğer belirli temelleri olmazsa kavram oluşturmak imkansızdır.

Kavramın üzerinde oturduğu sütunlardan birisi; o konuda pozitif bilimler tarafından yapılmış nesnel araştırmalardır. Bunlar tıp, istatistik ve benzeri bilim alanlarının yaptıkları araştırma ve bulguların toplanmasıdır. Bu çalışma, geliştirilen kavramın kullanılacağı bilim alanı ile pozitif bilim alanı arasındaki bağlantıya göre değişiklik gösterir. Örnek vermek gerekirse “etoloji” kavramı hem biyoloji bilimi içinde hem de sosyoloji, sosyal psikoloji alanında kullanılmakta ve daha çok hayvan davranışları üzerine yapılan bilimsel araştırmaları içermektedir.

Bu alanın bulgularına dayanarak insanlarda da benzer davranışların belirlenmesi ve kullanılması mümkün olmaktadır. Aynı zamanda sosyal psikolojinin önemli alanlarından biri ikna yöntemleri ile etoloji biliminin bulguları arasında doğrudan bağlantıdan söz edebiliriz. Günümüzde disiplinler arası bir bilim olan ve hızla yaygınlaşan cognitive science birbirinden tamamen farklı gibi görünen sekiz ayrı bilim alanının verimlerinin birleştirilmesine dayalı kavramlar üzerinde oturmaktadır.

Pozitif bilimlerin verimlerinin oluşturduğu kavramlara iki örnek daha vererek kavram oluşturma sürecinin birinci önemli unsuru olan pozitif bilimlerin verimlerini ortaya koyabiliriz. Adli tıp adını verdiğimiz bir bilim dalının verimleri olmaksızın hukuk terim ve kavramlarını geliştiremeyeceğimiz gibi, geometri ve temel matematik biliminin verimleri olmaksızın yine miras hukuku ve arazi davalarının temel kavramlarını geliştirmek mümkün değildir.

Kavramların üzerine oturduğu sütunlardan biri pozitif bilimlerden ikinci temel sütun ise, üzerinde araştırma yapılan bilim alanında toplumun ve insanın istek, ihtiyaç ve gelecek tasarımının doğru yapılmasıdır. Bu konuda yapılan bilimsel araştırmalar, amaç ve hedef belirleme çalışmaları sonucu elde edilen bilgilerle bilimsel çalışmalar belirlenir. Artık üzerinde hiçbir bilim adamının alternatif tanımlama ve kavram üretmediği ortak kavramlar oluşturulur. Bilim adamları geliştirilen bu kavramları kullanarak bilimsel çalışmalarını yaparlar. Batı bilim dünyası ortak bir bilimsel kavram literatürü hazırlarken adlandırmalarını Grekçe, Yunanca ve Antik Yunan mitolojisinden sözcük ve deyimlerle yaparlar ve bütün Avrupa bilim dünyası bunları kullanır. Bu yüzden bütün ciddi bilimsel çalışmalar önce kendi alanlarında kullandıkları kavramları ve sınırlılıkları belirledikten sonra bilimsel çalışmalarını yürütürler. Bilimsel araştırmalar ancak bu şekilde ortak alan oluşt-

urularak geliştirilir ve bilgi bir kuşaktan diğer kuşağa aktarılır.

Kavramların geliştirilmesinde üzerinde durulması gereken temel noktalardan bir başkası ise disiplinler arası ve bilim alanları arası (interdisipliner ve interdepartmenal) çalışma yapılması zorunluluğudur. Çünkü hiçbir insani ve sosyal bilim alanı diğer bilim alanlarından soyut ve ayrı değildir. İnsani ve sosyal bilimlerin bütün alanları birbirini tamamlamakta veya birbirini desteklemektedir. Bu yüzden kavramların farklı bilim alanları da hesaba katılarak birlikte üretilmesi gerekmektedir.

Hiç kuşkusuz göz önünde bulundurulması gereken ilkelerden biri de kavramlaştırma yapılacak konunun tarihsel boyutunun göz önünde bulundurulması ve konu ile ilgili diğer konularla ilgili daha önce yapılan araştırma ve değerlendirmelerin taranmasıdır. Dilthey bu tarihsel boyutu insani bilimlerin temel alt yapısı olarak görmekte tarihsel boyut alanını daha da kesin olarak sosyal tarih kavramıyla değerlendirmektedir (Dilthey, 1989:56).

Kavram geliştirmede üzerinde dikkatle durulması gereken noktalardan biri de geliştirilecek kavram ve terminolojinin billurlaştırılmasıdır (Crystallization). Üzülerek belirtmemiz gerekir ki kavramların billurlaştırılmasına hiç önem verilmemekte en kolay bulgu ve olgular öyle anlaşılabilir kavramlarla tanımlanmaktadır ki anlaşılabilir hale gelmektedir. Oysa kavram, berrak ve derin bir su gibi dibini gösterebilecek, derinliğini kolayca ifade edecek bir biçimde adlandırılmalıdır. İçinde geniş kitleler tarafından kolay anlaşılabilir bir sözcük veya sözcük grubunu barındırmalıdır.

Ülkemizde de bir bilim disiplini içinde kavramların geliştirilmesi ve kullanılmasında birinci derecede üzerine görev düşen kurumların arasında YÖK gelmektedir. Yüksek Öğretim Kurumunun vakit geçirmeden asıl çalışma alanı olan kavram geliştirme ve adlandırma içinde yer alması gerekir. Büyük bir titizlikle kurumun her bilim alanında ortak kavramların geliştirilmesi için çalışmalar yapması sonuçlarını bilim dünyamızda yaygınlaştırması ve uygulanması konusunda tez, yüksek lisans ve doktora çalışmalarına yaygınlaştırılmasını sağlaması gerekir. YÖK'ün birinci öncelikli görevinin bu olması gerekir.

Bu konuda diğer görev ise yıllardır bu işle görevlendirilmiş olan Türk Dil Kurumu'na düşer. Türk Dil Kurumu'nun de bilimsel bir uzlaşma mantığı içinde ve bir yöntem çerçevesinde her alanın ilgili uzmanlarını toplayarak kavram ve terimlerin geliştirilmesine hız ve öncelik vermesi gerekmektedir. Böylece bilimsel

kongrelerinde bile sadece kavramları tartışan ve üzerinde uzlaşma sağlayamayan Türk bilim dünyasının önu açılmış ve bilimsel bulgu ve sonuçlara ulaşması sağlanmış olur.

Burada unutulmaması gereken noktalardan bir başkası da kavramların ve adlandırmalarının sağlıklı bir zemine oturması için işlevsellik kuralı göz önünde bulundurulmalıdır. Geliştirilen bir kavram ve adlandırması bilim dünyası açısından işlevsel midir? Bilim adamlarının birbirlerini açık ve net olarak anlamaları için iletişim gücü oluşturmakta mıdır? Sorularına doğru karşılık vermemelidir. İşlevselliği iletişim gücü aynı zamanda bilişsellik kavramıyla birleştirilmelidir. Taşıdığı bir bilgiyi bilim adamlarının zihinlerinde bir bütün halinde ortaya koyabilmekte midir? Sorusuna da olumlu karşılık verebilmelidir.

3. Sözsüz İletişim Alanına Gelince

İletişim bilimlerinin yeni bir bilim alanı olması, disiplinler arası bir çalışmanın verimlerine dayanması, sebebiyle tartışmaya daha çok açık bir alandır. Bu yüzden ülkemizde her insani ve sosyal bilim alanı, batıda gördüğü kavramları, kendince adlandırmakta ve çevirmektedir. Burada karşılaştığımız temel noktalardan birisi kavramların tam olarak anlaşılabilir olmamasıdır. İkincisi, kavramın dilimize yanlış çevrilmiş olması ve kavramın yanlış yorumlanarak yanlış ve tehlikeli bir kavram kargaşasının ortaya çıkmasına sebep olmasıdır. Sözsüz iletişimi bekleyen temel tehlikelerden bir başkası ise, bu alanda yeni çalışmaların yapılması, bu çalışmalar sırasında batı dünyasında yeni kavramların ortaya çıkmasıdır. Bu yeni kavramların dilimize transferinde karşılaşılan anlayış farklılıkları sözsüz iletişim alanını daha da içinde çıkılmaz bir hale getirmektedir.

Sözsüz iletişim alanının ülkemizde yeni bir alan olması ve üniversitelerde bilimsel çalışma için henüz bilimsel örgütlenmenin tam olmaması, kavramların geliştirilmesinde ciddi sıkıntılar yaratmaktadır. Sözsüz iletişim alanındaki diğer sıkıntı ise yurt dışından özellikle Amerika Birleşik Devletlerinden yapılan çevrilerdir. Bu çevriler genellikle popüler çalışmalar olarak göze çarpmakta ve birçok çelişki ve bilimsel değeri olmayan bilgiyi kalıp yargı olarak ülkemize sokmaktadır.

Sorunlardan bir başkası da ülkemizde bu konuda çalıştığını ifade eden araştırmacıların konuya daha çok popülist yaklaşım göstermeleridir. Bu yüzden kaliteli bilimsel çalışmalarla popüler kitaplar konusunda ciddi bir ayırım yapılamamaktadır. Zaten yurt dışında basılmış kitabın kullandığı terminoloji ve kavramlar tamamen yanlışken, çevirilerinin ülkemizde benimsenip

yaygınlaştırılması ile birlikte sıkıntılar daha çok artmaktadır.

Sözsüz İletişim isimli çalışmamızda hem kitabın içinde hem de kavramlar bölümünde bu konuyu derinlemesine değerlendirmeye yanlışları düzeltmeye ve çelişkili noktaları bilim adamlarımıza cümle cümle göstermeye çalıştık (Yalçın ve Adiller, 2016). Bu makalede ise bilim alanının adı haline gelen ve yanlış kullanılan iki kavram üzerinde duracağız:

Bunlardan birisi “bodylanguages” olarak adlandırılan kavramın dilimize “beden dili” olarak çevrilmesidir. İkinci kavram ise dilimize “sözsüz iletişim” olarak çevrilen “non-verbal communication”dir. Bu iki kavram birbirine karıştırılmakta biri diğerinin yerine kullanılmakta ve beden dili içinde geliştirilmiş birçok adlandırmayı da anlaşılabilir hale getirmektedir.

Ülkemizde yaygın ve popüler olarak kullanılan beden dili kavramı daha çok iletişim alanında çalıştığını ifade eden bilim adamları, araştırmacı ve yazarlar tarafından iletişim bilimi içinde kişilerarası iletişimde kullanılmaktadır. Buna bağlı olarak hiçbir değeri olmayan bir takım standart hareketlerin dünyanın her yerinde insanların iletişim aracı olarak kullanıldığını öne sürerek günlük hayata yaygınlaşmasını istemektedir. Oysa beden dili üzerinde yapılan çalışmalar, sadece insan bedeninin ve insanın bedensel hareketlerinin anlamlandırılmasına yönelik yapılan çalışmaları kapsamaktadır. Bu alan, çok eski dönemlerden beri bilim dünyasında üzerinde çalışma yapılan, günümüzde gittikçe yoğunlaşan bir tempo ile devam eden çalışmalar bulunmaktadır. Ancak sınırlılıkları beden anatomik yapısının ve beden hareketlerinin (kinezik) dışı vurduğu bazı bilgilerin yorumlanmasıdır. Özellikle psikoloji, sosyal psikoloji ve davranış psikoloji alanında çalışan çok sayıda bilim adamının bu alanda yaptıkları ciddi çalışmalar bulunmaktadır.

“Non-Verbal Communication” kavramında ise nirengi noktasını insanlar arasındaki ilişki oluşturmaktadır. Tek başına bir insan değil, insan topluluklarının sözü kullanmaksızın birbirleri ile kurdukları iletişimi ele almaktadır. Dolayısı ile çok geniş

bir alanı içinde barındırmaktadır. Örneğin kişinin ve grupların giyimlerinin bilerek veya bilmeyerek mesaj iletiyor olması doğrudan sözsüz iletişimin alanına girmektedir. Kullanılan binaların, büroların, araçların, renklerin başka insanlar üzerinde yarattığı etki ve anlattığı şeylerin tamamı sözsüz iletişimin araştırma alanlarına giren disiplinler arası bir çalışmayı anlatmaktadır. Bunun yanında insan ve insan toplulukların kültürleri, inançları ve temel değerlerinden görüntüye yansıyanların tamamı da yine sözsüz iletişim alanını oluşturmaktadır.

Bütün bu açıklamalarımızdan sonra ülkemizdeki beden dili üzerine yazılmış olan kitapların amaçları, hedefleri ve anlatmak istedikleri arasındaki oransızlık ve tutarsızlığın daha açık bir biçimde ortaya çıkacağına ve bu alanda kavramların vakit geçirilmeden başta üniversiteler olmak üzere ilgili kurum ve kuruluşlar tarafından sağlanacağına inanıyoruz.

Kaynaklar

- Birand, K., 1998. *Dilthey ve Ricket'te Manevi İlimlerin Temellendirilmesi*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Birand, K., 1960. *Manevi İlimler Metodu Olarak Anlama*. A.Ü. İlahiyat Fakültesi Yayınları, Ankara.
- Dilthey, W., 1989. *Selected Works*. vol.:1, Introduction to the Human Science, ed.: Rudolf Makkarrel, Frithjof Rodi, Princeton University Press, Princeton, New Jersey.
- Kahraman, Y., 2011. Kâmuran Birand'ın Hermenötik Anlayışı. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi* Cilt: 4 Sayı: 17 Volume: 4 Sayı: 1, sayfa: 485-502.
- Sözer, Ö., 1982. *Anlayan Tarih*. Yazko Yayınları, İstanbul.
- Ülken, H. Z., 1958. *Felsefeye Giriş*. A.Ü. İlahiyat Fakültesi Yayınları, Ankara.
- Yalçın, A. ve Adiller, S., 2016. *Sözsüz İletişim: Şehir Efsanesi Olarak Beden Dili*. Mediacat Yayıncılık, Ankara.